

מסורת הש"ס
 א. ע"ז, ז, א. תוספתא דמאי פ"ב ט.
 ב. (בשנינו) ירושלמי דמאי פ"ב ה"ג. תוספתא דמאי פ"ג ד.
 ג. תוספתא דמאי פ"ג ד.

גרסות

שובבים בכת"י כמקרא:
שובבים ארפא
משובותיכם.
מחבירתי בכת"י ועוד:
מחבירתי ויש בכת"י:
מחבירתי.
 זוגא דרבנן בכת"י ועוד:
 זוגי רבנן.
תכתקי יש בכת"י: **תפתקי**
 ויש: **תפסקי** ובש"י מביא:
טפטקי וכן: **תכתכי**.
 זיל לחשיבותיה זיל לקדמותיה בכת"י: זיל לחשיבותיה זיל לקדמונו ויש בכת"י: זיל לקדמותיה זיל לחשיבותיה.

לשון

פרהסיא
 פרהסיא מקור המלה הוא ביוונית παρασσία (פרסיס) שמשמעה במקרה – חופש. דבור, ואף משטר חופשי. ובשימוש הלשון של חז"ל – דבר הנעשה בפומבי, דבר הגלוי לכל.
תכתקי
 מקור המלה הוא כנראה בפרסית הבינונית taxtak שמשמעותה הראשונה הייתה אולי לוח, דף, ובזמן התלמוד נעשה משמעה בעיקר: מושב, כסא.

ובענין עמי הארץ שקיבלו על עצמם דברי חבירות, תנו רבנן [שנו חכמים]: וכולן שחזרו בהן ממה שקיבלו על עצמם – אין מקבלין אותן עוד עולמית, אלו דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר: אם חזרו בהם במטמוניות (בסתר), אבל בפרהסיא המשיכו לנהוג כחברים – אין מקבלין אותן, שהם חשודים בגניבת דעת. אבל אם חזרו בהם מחבירותם בפרהסיא – מקבלין אותן, שאין לחשוד שהם מרמים. איכא דאמרי [יש שאומרים]: אם כשקיבלו עליהם מתחילה דברי חבירות, עשו דבריהן (דברי חבירות) גם במטמוניות, הרי למרות שחזרו בהם וקלקלו – מקבלין אותן עכשיו, אבל אם מתחילה עשו דברי חבירות רק בפרהסיא, הרי אם חזרו וקלקלו – אין חוזרים ומקבלין אותן. ר' שמעון ור' יהושע בן קרחא אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שנאמר: "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד), שאפילו כאשר הם שובבים (חוטאים) יכולים הם לשוב. אמר ר' יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן: הלכה כמותו הזוג, שלעולם מקבלין אותם.

א **תנו רבנן:** "וכולן שחזרו בהן – אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין מקבלין אותן, שהם חשודים בגניבת דעת. אבל אם חזרו בהם מחבירותם בפרהסיא – מקבלין אותן, שאין לחשוד שהם מרמים. איכא דאמרי [יש שאומרים]: אם כשקיבלו עליהם מתחילה דברי חבירות, עשו דבריהן (דברי חבירות) גם במטמוניות, הרי למרות שחזרו בהם וקלקלו – מקבלין אותן עכשיו, אבל אם מתחילה עשו דברי חבירות רק בפרהסיא, הרי אם חזרו וקלקלו – אין חוזרים ומקבלין אותן. ר' שמעון ור' יהושע בן קרחא אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שנאמר: "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד), שאפילו כאשר הם שובבים (חוטאים) יכולים הם לשוב. אמר ר' יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן: הלכה כמותו הזוג, שלעולם מקבלין אותם.

ב **תנו רבנן:** "וכולן שחזרו בהן – אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין מקבלין אותן, שהם חשודים בגניבת דעת. אבל אם חזרו בהם מחבירותם בפרהסיא – מקבלין אותן, שאין לחשוד שהם מרמים. איכא דאמרי [יש שאומרים]: אם כשקיבלו עליהם מתחילה דברי חבירות, עשו דבריהן (דברי חבירות) גם במטמוניות, הרי למרות שחזרו בהם וקלקלו – מקבלין אותן עכשיו, אבל אם מתחילה עשו דברי חבירות רק בפרהסיא, הרי אם חזרו וקלקלו – אין חוזרים ומקבלין אותן. ר' שמעון ור' יהושע בן קרחא אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שנאמר: "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד), שאפילו כאשר הם שובבים (חוטאים) יכולים הם לשוב. אמר ר' יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן: הלכה כמותו הזוג, שלעולם מקבלין אותם.

ב **תנו רבנן:** "וכולן שחזרו בהן – אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין מקבלין אותן, שהם חשודים בגניבת דעת. אבל אם חזרו בהם מחבירותם בפרהסיא – מקבלין אותן, שאין לחשוד שהם מרמים. איכא דאמרי [יש שאומרים]: אם כשקיבלו עליהם מתחילה דברי חבירות, עשו דבריהן (דברי חבירות) גם במטמוניות, הרי למרות שחזרו בהם וקלקלו – מקבלין אותן עכשיו, אבל אם מתחילה עשו דברי חבירות רק בפרהסיא, הרי אם חזרו וקלקלו – אין חוזרים ומקבלין אותן. ר' שמעון ור' יהושע בן קרחא אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שנאמר: "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד), שאפילו כאשר הם שובבים (חוטאים) יכולים הם לשוב. אמר ר' יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן: הלכה כמותו הזוג, שלעולם מקבלין אותם.

ב **תנו רבנן:** "וכולן שחזרו בהן – אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין מקבלין אותן, שהם חשודים בגניבת דעת. אבל אם חזרו בהם מחבירותם בפרהסיא – מקבלין אותן, שאין לחשוד שהם מרמים. איכא דאמרי [יש שאומרים]: אם כשקיבלו עליהם מתחילה דברי חבירות, עשו דבריהן (דברי חבירות) גם במטמוניות, הרי למרות שחזרו בהם וקלקלו – מקבלין אותן עכשיו, אבל אם מתחילה עשו דברי חבירות רק בפרהסיא, הרי אם חזרו וקלקלו – אין חוזרים ומקבלין אותן. ר' שמעון ור' יהושע בן קרחא אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שנאמר: "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד), שאפילו כאשר הם שובבים (חוטאים) יכולים הם לשוב. אמר ר' יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן: הלכה כמותו הזוג, שלעולם מקבלין אותם.

ב **תנו רבנן:** "וכולן שחזרו בהן – אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין מקבלין אותן, שהם חשודים בגניבת דעת. אבל אם חזרו בהם מחבירותם בפרהסיא – מקבלין אותן, שאין לחשוד שהם מרמים. איכא דאמרי [יש שאומרים]: אם כשקיבלו עליהם מתחילה דברי חבירות, עשו דבריהן (דברי חבירות) גם במטמוניות, הרי למרות שחזרו בהם וקלקלו – מקבלין אותן עכשיו, אבל אם מתחילה עשו דברי חבירות רק בפרהסיא, הרי אם חזרו וקלקלו – אין חוזרים ומקבלין אותן. ר' שמעון ור' יהושע בן קרחא אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שנאמר: "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד), שאפילו כאשר הם שובבים (חוטאים) יכולים הם לשוב. אמר ר' יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן: הלכה כמותו הזוג, שלעולם מקבלין אותם.

וכולן שחזרו בהן – סיפא דהך צרייתא דלעיל היא, דקמני: הנא לקבל דברי חבירות מן מדבר אחד, וכן כהן שקיבל עליו דברי חבירות מן מדבר אחד, וכן כלו שקיבל עליו דברי חבירות מן מדבר אחד – אין מקבלין אותן, שנאמר: "המקריב את דם השלמים" וגו'. בזמן שהכהנים עושין לזונו של מקוס מה כתיב צה – "חלקם נתתי אותם מאשי", וכשאלו עושין לזונו של מקוס מה כתיב צה – "מי גם צה ויסגור דמאי" וכו'. וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותם עולמית כו'. בתוספתא דמסכת דמאי זכר "האורז צמקומו מותר בחלת אנטוכיא", עשו דברים במטמוניות – שלא חיללו שם שמים בפרהסיא – מקבלין אותם. כאותו הזוג – רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחא. גבאי – ממונה למלך לגבות מס מישראל. פירש – מן הגזאות. איצטריכא ליה שעתא – שהיו חכמים לריכין לו, לשאל הימנו הלכות. קטר להו – קטר ותיקן להם לרצע מאות. תכתקי = כסאות. זיל לחשיבותיה – ילך לחשיבותיה, אחר החשיבות שגמר לו להיות מוכס, ואנו לא נלך אלנו. הדרי בי – מנגזאות.

א **תנו רבנן:** "וכולן שחזרו בהן – אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין מקבלין אותן, שהם חשודים בגניבת דעת. אבל אם חזרו בהם מחבירותם בפרהסיא – מקבלין אותן, שאין לחשוד שהם מרמים. איכא דאמרי [יש שאומרים]: אם כשקיבלו עליהם מתחילה דברי חבירות, עשו דבריהן (דברי חבירות) גם במטמוניות, הרי למרות שחזרו בהם וקלקלו – מקבלין אותן עכשיו, אבל אם מתחילה עשו דברי חבירות רק בפרהסיא, הרי אם חזרו וקלקלו – אין חוזרים ומקבלין אותן. ר' שמעון ור' יהושע בן קרחא אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שנאמר: "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד), שאפילו כאשר הם שובבים (חוטאים) יכולים הם לשוב. אמר ר' יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן: הלכה כמותו הזוג, שלעולם מקבלין אותם.

ב **תנו רבנן:** "וכולן שחזרו בהן – אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין מקבלין אותן, שהם חשודים בגניבת דעת. אבל אם חזרו בהם מחבירותם בפרהסיא – מקבלין אותן, שאין לחשוד שהם מרמים. איכא דאמרי [יש שאומרים]: אם כשקיבלו עליהם מתחילה דברי חבירות, עשו דבריהן (דברי חבירות) גם במטמוניות, הרי למרות שחזרו בהם וקלקלו – מקבלין אותן עכשיו, אבל אם מתחילה עשו דברי חבירות רק בפרהסיא, הרי אם חזרו וקלקלו – אין חוזרים ומקבלין אותן. ר' שמעון ור' יהושע בן קרחא אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שנאמר: "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד), שאפילו כאשר הם שובבים (חוטאים) יכולים הם לשוב. אמר ר' יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן: הלכה כמותו הזוג, שלעולם מקבלין אותם.

ב **תנו רבנן:** "וכולן שחזרו בהן – אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין מקבלין אותן, שהם חשודים בגניבת דעת. אבל אם חזרו בהם מחבירותם בפרהסיא – מקבלין אותן, שאין לחשוד שהם מרמים. איכא דאמרי [יש שאומרים]: אם כשקיבלו עליהם מתחילה דברי חבירות, עשו דבריהן (דברי חבירות) גם במטמוניות, הרי למרות שחזרו בהם וקלקלו – מקבלין אותן עכשיו, אבל אם מתחילה עשו דברי חבירות רק בפרהסיא, הרי אם חזרו וקלקלו – אין חוזרים ומקבלין אותן. ר' שמעון ור' יהושע בן קרחא אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שנאמר: "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד), שאפילו כאשר הם שובבים (חוטאים) יכולים הם לשוב. אמר ר' יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן: הלכה כמותו הזוג, שלעולם מקבלין אותם.

ב **תנו רבנן:** "וכולן שחזרו בהן – אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין מקבלין אותן, שהם חשודים בגניבת דעת. אבל אם חזרו בהם מחבירותם בפרהסיא – מקבלין אותן, שאין לחשוד שהם מרמים. איכא דאמרי [יש שאומרים]: אם כשקיבלו עליהם מתחילה דברי חבירות, עשו דבריהן (דברי חבירות) גם במטמוניות, הרי למרות שחזרו בהם וקלקלו – מקבלין אותן עכשיו, אבל אם מתחילה עשו דברי חבירות רק בפרהסיא, הרי אם חזרו וקלקלו – אין חוזרים ומקבלין אותן. ר' שמעון ור' יהושע בן קרחא אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שנאמר: "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד), שאפילו כאשר הם שובבים (חוטאים) יכולים הם לשוב. אמר ר' יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן: הלכה כמותו הזוג, שלעולם מקבלין אותם.

תוספות

וכולן שחזרו בהן כו' – פירש הקונטרס בפרק קמא דעבודה זרה (ז, א): אגולנים ועמי הארץ קאי, שחזרו מרשעו למוטב. וזהו תימה: למה אין מקבלין אותם? דמשמע דאין תקנה לעשות עם הארץ [חבר], שמקבל עליו דברי חבירות כו'. ועוד, דלשון "עולמית" משמע שכבר קבלו פעם אחרת. ועוד, דאמר רבי יהודה: חזרו בהן במטמוניות אין מקבלין אותן, שאם חזרו למוטב במטמוניות ולא בפרהסיא – אין מקבלין אותן. וכי זו ירא שמים בסתר? ואומר רבינו תם: דקאי ארישא, דקתני בתוספתא דמאי בפרק שני: עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות כו', (גוי שקבל עליו דברי חבירות כו') גר שקיבל עליו דברי תורה כו'. כהן שקבל עליו כהונה כו', לוי שקבל עבודת לוייה כו'. והדר קתני: וכולן שחזרו בהן, כלומר, שחזרו לסורם וקלקלו מעשיהם – אין מקבלין אותן עולמית, כיון דלא יכלו לעמוד בה. רבי יהודה אומר: במטמוניות, כלומר, שחזרו לסורם במטמוניות, ובגלוי נהרין על דברי חבירות – אין מקבלין אותן, שגונבין דעת חבירות ואין עושין אלא לפנים. אבל אם לגמרי קלקלו מעשיהם, אף בפרהסיא – מקבלין אותן כשישוב, דכשחוזרין – חזרה לגמרי.

איכא דאמרי עשו דבריהם במטמוניות – שהכרו בהם מתחלה קודם שחזרו לסורם, שהיו נוהגין דברי חבירות אף בסתר – מקבלין אותם כשישובו. אבל אם לא הכירו בהם מעולם שעשו דברי חבירות, כי אם בפרהסיא, ובצנעה לא היו נוהרין היטב – אין מקבלין אותם, שגונבי דעת חבירות הם.

עיונים

וכולן שחזרו בהן רבינו גרשום סבור כי דין זה מהווה המשך לברייתא הקודמת שהביאה הגמרא, באשת חבר שנישאת לעם הארץ, וכן בנו וכו', שרוצים לחזור ולקבל עליהם דברי חבירות. אבל רש"י מפרש, כי לפי ההקשר של ברייתא זו בתוספתא (דמאי, פרק שני), מדובר בעם הארץ (וכיוצא בזה לוי וכוהן, לענייניהם) שרצה לקבל על עצמו כל דברי חבירות חוץ מדבר אחד, ולא קיבלו אותו, והוא חוזר בו עתה, ורוצה לקבל עליו הכל. ואף רבינו תם, מסתמך כרש"י על הקשר הדברים בתוספתא, אלא שלדעתו (ויש שהבינו כי זו גם דעת רש"י) מדובר בעם בארץ שנעשה חבר, וחזר לסורו (וכיוצא בזה לוי וכוהן). והוא מסביר כי "חזרו בהם" אין משמעו חזרה בתשובה, אלא להיפך – שחזרו ממה שקיבלו על עצמם, והם נוהגים כעמי הארץ. וכן הפירוש בפנים. וראה רש"י במסכת עבודה זרה (ז, א), שהבין כי מדובר באן בעם הארץ, וכן גולנים, הרוצים לחזור בהם מרשעם (ובדומה לכך גרסו ר"ח והרי"ף שם: "הפושעים"). ומכאן עולה לכאורה, כי לדעת ר' מאיר לא ניתן כלל לקבל עם הארץ כחבר.

חזרו במטמוניות אין מקבלין אותן לשיטת רש"י, ש"חזרו" משמעו שחזרו עתה בתשובה, טעם הדברים הוא, שחזרה בסתר בלבד מורה כי אין מדובר על חזרה לחזור ובלב שלם, שהרי הוא עושה כן לפי שהוא בוש במה שהוא חוזר בו. ועוד, שכל עוד לא עשה את הצעד הפומבי, המלמד על הכרעה ברורה לצד זה, הרי מבחינה חברתית הוא עדיין שייך לחברת העבריינים. **איכא דאמרי אם עשו דבריהן במטמוניות וכו' לפי רש"י** "עשו דבריהן" מובנו – חטאיהם. והשיקול כאן אינו תלוי באמינות של אנשים אלה, אלא בחומרת העבירה. שאין מקבלין אלא אנשים שעברו עבירה בעיניהם. אבל אלו שעברו בפרהסיא חיללו שם שמים, שהיא העבירה החמורה ביותר, ולכן אין מאפשרים להם להתקבל כחברים. ובמסכת עבודה זרה פירש רש"י כי העוברים בפרהסיא "הואיל ופקרו כל כך – שוב אין נותנים לבם לחזור בתשובה שלימה". ויש שהציע פירוש אחר לדרך זו: אם עשו דבריהם בסתר, ומודיעים מעצמם על כך – מקבלין אותם, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. אבל אם עשו דבריהם בפרהסיא – לא מפייהם אנו חיים, ואין מקבלין אותם

(תוספתא כפשוטה). **שובו בנים שובבים** וצריכים אנו להידבק במידותיו של הקב"ה, ולנהוג כמוהו בחוטאים (רש"י) עבודה זרה (ז, א). וכיצד למדים דבר זה מן הכתוב "שובו בנים שובבים"? רש"י במסכת עבודה זרה (ז, א) מסביר כי "שובבים" משמעו מזידיים ועושים בפרהסיא, לשון מרד וגאווה. ובשם רבינו יונה פירשו כי המשך הכתוב "ארפא משובותיהם" מלמדת כי מדובר באנשים השקועים בחטא, וצריכים רפואה לנפשם החוטאת. ומכל מקום הקב"ה מקבלם אותם כבר עכשיו, כפי שהם, על מנת לרפאם (תלמידו רבינו יונה שם). **חבר ונעשה גבאי** טעם הדבר, שסתם גבאי נוטל מן האנשים יותר ממה שהוא צריך לגבות, ומשום כך גם הוכנסו גבאים לרשימת פסולי עדות (ברייתא סנהדרין כה, ב). ואף שלמסקנת ההלכה, סתם גבאי אינו פסול לעדות עד שיתברר שאכן נטל פעם אחת יותר מן הראוי, מכל מקום גבאי הוא לחבר שיעסוק בעיסוק כזה, שכרוך במעשים רעים ובגול (חזון איש). ורבינו גרשום פירש כי "גבאי" כאן מובנו מוכס, הגובה מכס בגבול, מהולכי הדרכים. והוא אכן חשוד כמעט בודאות על הגול, וגם למסקנת ההלכה (שם). **איצטריכא ליה שעתא** רש"י פירש: שהיו חכמים צריכים לשאל אותו שאלות. ורבינו גרשום הביא פירוש: שהיה חולה, ובאו לבקרו.

אורח ההלכה

בין כך ובין כך מקבלין אותן כל הרשעים והמשומדים וכיוצא בהם שחזרו בתשובה, בין בגלוי בין במטמוניות, מקבלין אותם, שנאמר: "שובו בנים שובבים", אף על פי שעדיין שובב הוא. שהרי בסתר שב ולא בגלוי – מקבלין אותו בתשובה. כו' שמעון ור' יהושע בן קרחא, שר' יוחנן פסק כמותם. (רמב"ם ספר מדע הלכות תשובה פ"ג הי"ד). **חבר ונעשה גבאי** חבר שנעשה גבאי למלך, או מוכסן וכיוצא בהם – דוחים אותו מחבירותו. פירש ממשווי הרעים – הרי הוא ככל אדם, וצריך לקבל עליו דברי חבירות כבתחילה. כמסקנת הברייתא. (רמב"ם ספר טהרה הלכות מטמאי משכב ומושב פ"י הי"ח).

ורואה את קדשיו – אם יש לו שלמים ציטו ונפל צהן מוס – יראה
 אם קצוע הוא, ויפדס ויוליחס לחול. מעשרותיו – מעשר צהמה שנפל צהס
 מוס. ונשאל על טהרותיו – הוא ענמו, אם נקי צהלכות, נשאל לענמו על
 טהרותיו אם אירע צהן ספק, ואינו נריך לילך אלל חכס אחר. חוץ משל
 עצמו – שאין כהן רשאי ללואת מוס
 של צבורותיו ולהמירו. וחד מי מהימן
 – להמיר צבור, ואפילו של אחרים?
 והאין מן לקמן צפרק "כל פסולי
 המוקדשין" (לו, 3): צבור שניסמית עינו
 ונקטעה ידו, הרי זה ישחט על פי שלשה
 צני הכנסת. אלא בתלתא – וכהן
 בעל הצבור אחד מהן. ומי חשידי –
 כולוהו צצילו. והתנן – צצמות.
 מיאנה או שחלצה – אשה לפני
 החכס, מותר לשאנה. ואינו נחשד, לומר
 על מנת כן המירה. מפני שהוא בית
 דין – כלומר, שלא היה לצדו סס,
 אלא בית דין שלשה היו סס. כדאמר
 רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד
 מומחה – צצמת נדרים, צפרק
 "נערה המאורסה" (ע"ח). ורואה את
 קדשיו – ואינו נחשד לומר על מוס
 עובר שהוא קצוע. דמה לו לשקר? הא
 אם היה רוצה להוציאן לחול, יכול לעשות
 צהיתר, ולישאל לחכס, ולפתוח צצרתה
 דהקדש טעות, ולומר: צצעות
 הקדשמי. אלא צצבור, דליהו לא
 אקדשה, דהא מרחס קדוש – ליכא
 למימר הכי, ונחשד. ומעשרותיו –
 דאינו נחשד לומר על עובר שהוא קצוע.

דאי הוה צעי מעיקרא, הוה עבדי צהיתרא, קודם שיעשר עדרו. שדי מומא
 בכולהו – דעדיין אינן קדושים דליהו כמטיל מוס צקדשים, ואחר כך יעשר.
 דמעשר צהמה חל על המוס, דכתיב: (ויקרא כז) "לא יצקר צין טוב לרע"
 הילכך אינו נחשד. ונשאל על טהרותיו – אינו חשוד לומר על טמא
 "טהור". דלס טמאות הן – מה יפסיד? הא חזא ליה צימי טומאה. וצחולין
 קמיירי, דמרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו צימי טומאתו.

הדרן עלך עד כמה

תוספות

דחא חזו ליה בימי טומאתו – תימה: ותרומה טמאה דלא חזיא ליה, וכי
 לא יהיה נאמן? וכן בשאר כל איסור והיתר. ובהדיא אמרין בריש
 "הדר" (עירובין סג, א): האי צורבא דרבנן חזי ליה לפנשיה.
 הדרן עלך עד כמה

בעי [שאם היה רוצה] להיפטר מלהקריבם, יכול היה לעשות זאת בהיתר,
 כשיש בכולו רק בהמות חולין, ואחר כך מעשרו. ומה שאמרו בברייתא
 – מפני שאינו מפסיד אם נטמאו, דהא חזא ליה

עיונים

תנינא פירש אין מקבלין אותו יש שתמה: וכי לא ידע רב יוסף את המשך הברייתא,
 שחזרו לומר שפירש הרי הוא ככל אדם? והסביר כי רב יוסף היה סבור שגם למסקנת
 הברייתא, אמנם יש לו דין של כל אדם, אבל אין מקום ליתן לו חשיבות כל כך גדולה
 (שפת אמת).

כל הבכורות אדם רואה חוץ משל מעצמו דין זה נוגע בין לכהן בבכור שקיבל
 מישאל, ובין בישראל שיש בידיו ספק בכור, והוא נשאר בידו. וטעם הדבר אינו משום
 שאנו חושדים שהוא מתיר לעצמו לשחוט קדשים תמימים, שאין אנשים חשודים על
 כך. אלא, האויל ומוטל עליו לטרוח ולטפל בבכור זה עד שימות, ואינו נהנה ממנו כלל,
 יש לחשוש שמתוך שהוא נוגע בדבר, ידמה בטעות דבר לדבר בעניינים התלויים בסברה,
 ויקל לעצמו שלא כדון. כפי שאמרו חכמים (כתובות קה, ב) שלא ידון אדם לא את אהבו
 ולא את שונאו, מפני שהלב מטה את דעתו של אדם, ויראה זכות לאוהבו וחובה לשונאו
 (תפארת ישראל נגעים פ"ב מ"ה).

ורואה את קדשיו ואת מעשרותיו שאינו חשוד לומר על מוס עובר שבבהמה שהקדיש
 שהוא מוס קבוע. והיה מקום לומר שהוא נוגע בדבר, שהרי בהמה שנפל בה מוס, יכול
 לפדותה אפילו בשוהה פרוטה, כדברי שמואל (לעיל כה, א) (רבינו גרשום). ולענין מעשר,
 שאין פחים אותו, למרות שנפל בו מוס – מרויח הוא בדבר, שאינו צריך להעלותו
 ולהקריבו במקדש, אלא שוחטו ואוכלו בכל מקום.

מיאנה קטנה שהשיאה, כל עוד לא הביאה סימני נערות. יכולה למאן בבעלה, ולומר
 שאינה חפוצה בו, והיא יוצאת ממנו בלא גט. דדבר זה, כמו חליצה, אינו נעשה אלא
 בבית דין של שלושה (ראה משנה סנהדרין ב, א).

דאי בעי מיתשיל עליהו רבינו גרשום מפרש כי אין לחשוד בו שהוא משקר, משום
 שאם היה רוצה לשקר יכול היה לעשות זאת בלא כל חשש לחשד, שהיה בא לפני חכס
 ואומר לו שלא התכוון להקדיש בהמה זאת אלא אחרת. אבל רש"י פירש שאם היה רוצה
 להוציא בהמה זו לחולין היה יכול לעשות זאת בהיתר, אם היה נשאל ומתיר את נדרו.
דאי בעי שדי ביה מומא בכל עדריה והרי אין איסור להטיל מוס בבהמות חולין.

וכך הסבירו את נימוקיהם, רב יוסף אמר: הרי תנינא [שנינו]. חבר ונעשה
 גבאי, גם אם פירש מגבאותו – אין מקבלין אותו; רבה אמר: הרי תנינא
 [שנינו]. חזרו לומר: פירש – הרי הוא ככל אדם, ומקבלים אותו.
 ועוד בענין נאמנות, תנו רבנן [שנו חכמים]: כל הבכורות אדם רואה

אם יש בהם מוס ומתירם לשחיטה,
 חוץ מבכורות של עצמו, מפני
 שהוא נוגע בדבר. ואולם רואה אדם
 את קדשיו, שאם הקדיש בהמות –
 יכול הוא בעצמו לראות אם נפל בהן
 מוס, ולפדותם. וכן רואה אדם את
 מעשרותיו (מעשר בהמה שלו),
 ויכול להחליט שהם פסולים, ואינו
 צריך לעלות ולהקריבם במקדש. וכן
 נשאל אדם על טהרותיו של עצמו,
 שאם היתה בהם שאלה של טומאה,
 יכול הוא לפסוק שטהורים הם, ואינו
 חשוד לומר על טמא שהוא טהור.
 ודנים בפרטי ברייתא זו. אמר מר
 [החכם]: כל הבכורות אדם רואה
 חוץ משל עצמו. ושואלים: במאי
 עסקינן [במה אנו עוסקים]? באיזה
 מקרה מדובר? אילימא כחד [אם
 תאמר באדם אחד] שרואה את המוס
 – וכי יחיד מי מהימן [האם הוא
 נאמן] להתיר בכורות? והלא שנינו
 [להלן לו, ב] שאין מתירים בכור אלא
 על פי שלושה אנשים! אלא ודאי
 מדובר פה בתלתא [בשלושה]
 שרואים את הבכור, ואחד מן
 השלושה הוא בעליו. ואולם על כך

יש לתמוה: שלושה שדנו יחד מי חשידי [האם הם חשודים] כשאחד מהם
 נוגע בדבר? והתנן [והרי שנינו במשנה]: חכס שאשה מיאנה בבעלה בפניו,
 או שחלצה ליבם בפניו – ישאנה, ואין חוששים שהתיר לה למאן או
 לחלוץ מפני שהוא נוגע בדבר, ורוצה לשאת אותה לאשה. מפני שהוא
 חבר בית דין, שהרי יש שם עוד שני דיינים! ומשיבים: לעולם מדובר
 כאן בחד [בדיין אחד]. וכדאמר [וכמו שאמר] רב חסדא אמר ר' יוחנן
 בענין אחר, שמדובר ביחיד מומחה שרשאי לדון לבדו, הכא נמי [כאן
 גם כן] מדובר ביחיד מומחה, שהוא רשאי להתיר בכור לבדו. ומכל מקום
 אינו נאמן לראות בכורות שלו, משום שהוא נוגע בדבר. וממשיכים לבדור
 את פרטי הדינים בברייתא זו. נאמר לגבי חכס: ורואה את קדשיו,
 ומחליט שיש בהם מוס. ומסבירים: מדוע אין חושדים בו? משום דאי
בעי [שאם היה רוצה] להוציאם לחולין – יכול היה לעשות זאת בהיתר,
 שהיה מיתשיל עליהו [נשאל עליהם]. הולך לחכס ומבקש שיתיר את
 נדרו, שנדר בהמות אלו להקדש. ומה שאמרו שאדם רואה את מעשרותיו,
 מעשר בהמה שלו, אם יש בהם מוס, ואין חושדים בו, הרי זה משום דאי
שדי ביה מומא בכוליה עדריה [שהיה מטיל מוס בכל עדרו]. מתחילה,
 כשיש בכולו רק בהמות חולין, ואחר כך מעשרו. ומה שאמרו בברייתא
 – מפני שאינו מפסיד אם נטמאו, דהא חזא ליה [שהרי הדבר הטמא ראוי לו] לאכילה בימי טומאתו.

- מסורת הש"ס
- ג. משנה נגעים פ"ב מ"ה. תוספתא בכורות פ"ג כג (כל הברייתא).
- ד. משנה יבמות כה, ב. שם קא, ב. ירושלמי יבמות פ"ב ה"ב.
- ה. יבמות שם. נדרים ע"ב. ב"ב קכ, ב. קכא, א. ילק"ש תורה תרמו.
- ו. בכורות לה, ב. לו, ב, נג, ב.

גרוסות

הכא נמי ביחיד מומחה בכת"מ מילים אלה חסרות.
דאי בעי שדי ביה יש בכת"מ: דאי בעי שדי בהו מומא מעיקרא מי ידע הי נפיק וכי תימא דמפיק ליה רישא דעשרה לא יבקר בין טוב לרע אמר רחמנא אלא דאי בעי שדי ביה. חזא בכת"מ: חזו.

ומכל מקום עדיין צריך לעשר את עדרו (ובעל מוס גם הוא נעשה מעשר, כפי שנאמר
 בתורה ויקרא כז, לב), אלא שאינו צריך להקריב את המעשר, ואוכלו בכל מקום. והואיל
 ולא עשה כן, יש להניח שמדובר באדם שרצונו להקריב את המעשר בירושלים ולאוכלו
 שם, ומום שראה בו הריהו מוס קבוע.

דהא חזא ליה בימי טומאתו ומכל מקום, אין מדובר כאן אלא על חולין, שחברים
 נהגים בה מנהג טהרה. אבל תרומה – אסור מן התורה לאוכלה בטומאה, אלא
 להסקה, ואינו נשאל עליה לעצמו (רש"י). ובתוס' תמהו: וכי אין אדם נאמן להורות
 לעצמו בענייני איסור והיתר? הרי כלל הוא שעד אחד נאמן באיסורים, וסומכים אנו על
 כל אדם לומר על דבר שבדיו שהוא כשר. וכן הותר מעיקר הדין לחכס לראות דם נדה
 של אשתו ולהתירו (נדה כ, ב). והר"ש משאנן (נגעים פ"ב מ"ז) הסביר כי במקרים בהם
 מוחזק דבר באיסור אין עד אחד נאמן באיסורים. וראה דברי בעל תפארת ישראל לעיל.

אורח ההלכה

כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו אין החכס רואה בכור שלו עצמו כדי
 להתירו. בברייתא. ובזמן הזה, שאין רואים מומים אלא בשלושה, בעל הבכור מצטרף
 עם שניים אחרים להתירו. (פת"ש. עפ"י מסקנת הגמרא). (רמב"ם ספר קרבנות הלכות
 בכורות פ"ג ה"א. שו"ע יו"ד ש"ב, ב).

ורואה וכו' את מעשרותיו רואה אדם מומי מעשר בהמה שלו, ומתירו אם היה
 מומחה. שאם ירצה, יכול להטיל מוס בכל עדרו ואחר כך לעשר, ונמצא המעשר בעל
 מוס מתחלתו. בברייתא וכהסבר הגמרא. (רמב"ם שם פ"ו ה"ט).

ונשאל על טהרותיו נשאל החבר על טהרותיו, ומורה בהן טהרה לעצמו, ואין חושדים
 אותו בכך. בברייתא. (רמב"ם ספר טהרה הלכות מטמאי משכב ומושב פ"י ה"ז).

מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה אישה שמיאנה או שחלצה בפני בית דין, יכול אחד
 מן הדיינים לישא אותה. כמשנה שהובאה בגמרא. (רמב"ם ספר נשים הלכות גירושין
 פ"י ה"טז. שו"ע אה"ע יב, ב).

כל פסולי המוקדשין – קדשים שנפל בהן מוס. הנאתן להקדש – אס מוכרין אותן ציוקר, הנאת הקדש היא. ונגמרה מפרשא כולה. באיטליז – בשוק. שוקטין הרצה, ונמכר ציוקר. ונשקלין בליטרא – כדרך שהקצצין מוכרין צער חולין. בכור ומעשר – אס נמכרין ציוקר. הנאתן לבעלים – צור – הנאתו לכהן. ומוכר הצער לכל מי שירצה, דצער צור נאכל לכל אדם, והכהן נוטל דמיו. ולכהן קרי צעלים של צור. ומעשר – הנאת מכירתו ציוקר לצעליו ישראל היא. ומשום הנאת הדיוטות לא מוזלילין בקדשים לנהוג בהן מנהג חולין למוכרו באיטליז, אלא צייתו, ואף על פי שלא יקפצו עליהם בני אדם כל כך. ואין נשקלין בליטרא, אלא צאומה, ואס יפסיד לית לן צה. ושוקלין מנה כנגד מנה בכור – שאס יש לו חמיכת צער חולין שנשקלה בליטרא, יכול לשקול צער צור כנגדה.

המוקדשין – מנה בפכור.

המוקדשין – לכהן, והמעשר – לבעליו, ולא להקדש, שהרי אין להם פדייה. והואיל ואין להקדש רווח בכך – אין נוהגים בקדשים מנהג חולין. אבל פסולי המוקדשין – הנייתן להקדש. ומוסיפים: למרות שבשר בכור אינו נשקל בליטרא, מכל מקום שוקלין מנה כנגד מנה בכור, שאם יש לו בשר חולין במשקל ידוע – מותר לשקול כנגדו חתיכה מן הבכור ולמוכרה כך, לפי שאין זו דרך שקילה של בשר חולין.

תוספות

חוף מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים – אף על פי שמפרש טעם, משום דהנאתן לבעלים – על כרחין מדאורייתא היא, כדמוכח בפרק קמא דתמורה (ח,א) ובסוף "חלק" (סנהדרין קיב,ב) גבי עיר הנדחת. דדריש: "בהמתך" – מי שנאכלין בתורת בהמתך, דאין נוהגין בזיון בדבר שאין הנאתן להקדש.

עיונים

כל פסולי המוקדשין כפי ששינו לעיל (יד,א), אין קדושה פוקעת מקדשי המזבח שנפל בהם מום. ואף שפודים אותם מיד ההקדש, והפודה יכול גם למוכרם, מכל מקום הואיל וקדושתם עליהם, ואין נוהגים בהם מנהג חולין (ולא הותרו אלא באכילה, אבל לא בנייה ועבודה), הוצרכה המשנה לומר כי לצורך ההקדש מותר לנהוג בהם מנהג חולין. חוף מן הבכור וכו' בעלי התוס' סבורים כי האיסור לעשות כן בבכור ומעשר, הוא איסור שמן התורה, כפי שעולה לכאורה מדרשת הכתוב בענין עיר הנדחת, שאכילת בכור ומעשר שונה מאכילת בהמות חולין, וחכמים הביאו לענין זה את דין משנתנו (סנהדרין קיב,ב). אבל מדברי רמב"ן נראה כי לדעתו אין זה דין שמן התורה, אלא חכמים הם שעשו מעלה זו בבכור, שלא לזלול בו. וכן נראה מדברי הירושלמי (מו"ק פ"ב ה"ג). פסולי המוקדשין הנייתן להקדש יש כאן, לכאורה, חזרה מיותרת על הנאמר לעיל. ואכן במשניות אין גורסים לעיל "הנאתן להקדש", אלא רק כאן. ויש שכתב כי מה שנאמר כאן מהוה פתיחה להמשך: ושוקלין מנה כנגד מנה בכור, שדין זה אינו קיים בשאר פסולי המוקדשים. לומר שלא הותר לעשות בפסולי המוקדשים אלא דבר שיש בו רווח להקדש. ולכן הותר לשוקלו בליטרא לצורך מכירה. אבל שקילת מנה כנגד מנה, שעניינה שקילה לצורך אכילה (וכפירוש הרמב"ם, ראה להלן) הותרה דוקא בבכור, משום הנאתו של הכהן. אבל בשאר פסולי המוקדשים לא הותר דבר זה, משום שאין בכך כל רווח להקדש (מרומי שדה).

ושוקלין מנה כנגד מנה בכור לפי רש"י, למרות שלא הותרה שקילה בליטרא, שהיא כדרך מסחר רגילה, מכל מקום מותר לשקול בשר בכור כנגד בשר אחר, וכך למוכרו. ומן הסוגיה במסכת ביצה (כח,א) עולה כי כמו כן מותר לשקול בשר בכור כנגד כלי.

א משנה כל פסולי המוקדשין, קדשים שנפל בהם מום ונפסלו מהקרבה, והם נפדים – הנאתן, הרווח ממכירתם, הריהו להקדש. ומשום כך, כדי שההקדש לא יפסיד, הריהם נמכרין באיטליז במקום השוק, שם מרובים הקונים, ומחירים גבוה. ואין אומרים שיש בוה זלזול בקדשים. וכן נשחטין, פסולי המוקדשים שנפדו, באיטליז, בבית המטבחים שבשוק, וכן כשמוכרים את בשרם הריהם נשקלין בליטרא, במשקל, כדרך ששוקלים בשר רגיל. חוף מן הבכור והמעשר (מעשר בהמה), שכשנפל בהם מום והותרו לשחיטה, אינם נמכרים ואינם נשחטים אלא בתוך ביתו, ואינם נשקלים בליטרא אלא באומד, כיון שהנייתן אינה אלא לכהן, והמעשר – לבעליו, ולא להקדש, שהרי אין להם פדייה. והואיל ואין להקדש רווח בכך – אין נוהגים בקדשים מנהג חולין. אבל פסולי המוקדשין – הנייתן להקדש. ומוסיפים: למרות שבשר בכור אינו נשקל בליטרא, מכל מקום שוקלין מנה כנגד מנה בכור, שאם יש לו בשר חולין במשקל ידוע – מותר לשקול כנגדו חתיכה מן הבכור ולמוכרה כך, לפי שאין זו דרך שקילה של בשר חולין.

א משנה כל פסולי המוקדשין, קדשים שנפל בהם מום ונפסלו מהקרבה, והם נפדים – הנאתן, הרווח ממכירתם, הריהו להקדש. ומשום כך, כדי שההקדש לא יפסיד, הריהם נמכרין באיטליז במקום השוק, שם מרובים הקונים, ומחירים גבוה. ואין אומרים שיש בוה זלזול בקדשים. וכן נשחטין, פסולי המוקדשים שנפדו, באיטליז, בבית המטבחים שבשוק, וכן כשמוכרים את בשרם הריהם נשקלין בליטרא, במשקל, כדרך ששוקלים בשר רגיל. חוף מן הבכור והמעשר (מעשר בהמה), שכשנפל בהם מום והותרו לשחיטה, אינם נמכרים ואינם נשחטים אלא בתוך ביתו, ואינם נשקלים בליטרא אלא באומד, כיון שהנייתן אינה אלא לכהן, והמעשר – לבעליו, ולא להקדש, שהרי אין להם פדייה. והואיל ואין להקדש רווח בכך – אין נוהגים בקדשים מנהג חולין. אבל פסולי המוקדשין – הנייתן להקדש. ומוסיפים: למרות שבשר בכור אינו נשקל בליטרא, מכל מקום שוקלין מנה כנגד מנה בכור, שאם יש לו בשר חולין במשקל ידוע – מותר לשקול כנגדו חתיכה מן הבכור ולמוכרה כך, לפי שאין זו דרך שקילה של בשר חולין.

וראה ב"אורח ההלכה" בשם הרמב"ם, שאין מדובר כאן כלל בשקילה לצורך מכירה, אלא לצורך חלוקה של הבשר בין האוכלים. ומכל מקום, כתב הרמב"ם כי לא הותר כן אלא בבכור, אבל במעשר, הואיל ואסור כלל למוכרו, כאשר יתברר להלן בגמרא – לא הותר כלל לשקול את בשרו.

אורה ההלכה

פסולי המוקדשין וכו' נמכרין באיטליז כל פסולי המוקדשין, לאחר שיפדו – מותר לשוחטם בשוק של טבחים ולמוכרם שם, ולשקול בשרם בליטרא, כשאר החולין, מפני שמכירתם בשוק מוסיפה בדמיהם, ודמיהן חוזרים להקדש, שהרי מביא בדמיהם בהמה אחרת. כמשנה וכהסבר הגמרא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות איסורי מזבח פ"א ה"ב).

חוף מן הבכור והמעשר הבכור והמעשר אינם נשחטים בשוק ונמכרים בשוק, ואינם נשקלים בליטרא. כמשנה. (רמב"ם שם. ספר קרבנות הלכות בכורות פ"א ה"ח. שו"ע יו"ד שו, ו).

ושוקלין מנה כנגד מנה בכור מותר לשקול בשר בכור מנה כנגד מנה. כמשנה. וכן כנגד כלי. עפ"י ביצה כח,א. (והרמב"ם פירש דין זה דווקא בבכור תם בזמן המקדש, שכהנים שנמנו על הבכור לאוכלו מותרים לשקול מנה כנגד מנה. כס"מ. ועיין מהריט"א ס"ק לו). ומכל מקום, במעשר אין שוקלים מנה כנגד מנה כדרך ששוקלים בבכור, מפני שהוא נראה כמוכר, ואסור למכור מעשר. עפ"י דיוק לשון משנתנו ודיון הגמרא בעמוד הבא (כס"מ). (רמב"ם ספר עבודה הלכות איסורי מזבח פ"א ה"ב. ספר קרבנות הלכות בכורות פ"א ה"ח. שם פ"ו ה"ו. שו"ע יו"ד שו, ו).

מסורת הש"ס
א. משנה תמורה כא,א.
חולין קלג,ב. תמורה ח,א.
שם כד,א. תוספתא בכורות פ"ג יג. ועיין בכורות לג,ב.
ב. ראה זבחים עה,ב. ירושלמי מו"ק פ"ב ה"ג.
ג. ביצה כח,א. וראה ירושלמי ביצה פ"ג ה"ו.

גרסות

הנאתן להקדש במשניות וכן ברוב כתה"י והמקורות מילים אלה חסרות.

לשון

איטליז מקור המלה הוא ביוונית, ורוב החוקרים סבורים שמקורה במלה ἀεὶλαίος (קאטאלויסיס) שמשמעה בין השאר – כיכר השוק, מקום ציבורי וכיוצא בזה. ויש שמסביר את מקורה במלה ἀελαίος (אטלויס) שעניינה – מקום פטור ממכס, ובהשאלה – יריד, מקום שבו באים למסחר (שפעמים רבות היה פטור ממכס).

ליטרא

מקור המלה הוא ביוונית λίτρα (ליטרא), והיא משמשת ביוונית בכמה משמעויות: כמידת נפח, כמידת משקל וכשם מטבע. לפי התלמוד הירושלמי משקל ליטרא יוונית מאה דינרים, והוא מוערך ב-327 גרם.

מסורת הש"ס
 א. בכורות טו,א (ושם סומנו מקבילות).
 ב. ב"ק יג,א. בכורות לב,א. תמורה ה,ב. תוי"כ ויקרא כו, לב. ילק"ש תורה תעט. שם תרעח. שם תרפב. שם תשנה.
 ג. יבמות צ"ב. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ב. שם שקלים פ"ב ה"ג. שם מו"ק פ"ג ה"ח. וראה מדרש שמואל פ"ט ד. מדרש תהלים פ"א ח. ילק"ש נ"ד תשפא. שם תתקצב. ובדומה ע"ן מדרש שמואל פ"ט ד. ומדרש תהלים פ"א ח.

ד. יבמות צ"א, סנהדרין צ"ב. מדרש שמואל פ"ט ד (בשינוי). ילק"ש נ"ד תשפא (בשינוי שם). שם תלא. שם תתקצב.

גרסות

הנאתן להקדש הנאתן דבעלים הוא בכת"י: **הנאתן לבעלים**. **קדשי מזבח** ברוב כתי"י מילים אלה חסרות. **ונמכר חי** בכת"י ועוד: **ונמכר הוא**. **השבת אבידה** ברוב כתי"י: **השב אבידה דיתומים**. **אמרה בי מדרשא** בכת"י: **אמרה קמי בי מדרשא**. **רבי אידי** בכת"י וכן הגיה הבי"ח: **רב אידי**. **סרסיה** ברוב כתי"י: **סרסיה**. **מאן דעקיץ** ליעקציה בכת"י ועוד: **מאן עקץ עקציה** ויש בכת"י: **מאן עקץ ניעקציה**.

אמר דוד ברוב כתי"י: **אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא**. **יאמרו יש בכת"י**: **יהי רצון שיאמרו**.

לשון

סרסיה רש"י פירש: שמשו, משרתו. והוא אחת המשמעותות של "סרס" במקרא (ראה פירוש אבן עזרא לנדיאל א, א). ורבינו גרשום הביא פירוש נוסף, שהוא מתורגמנו. ואילו ר"י בעל התוספות פירש (עפ"י קדושין ב,ב). עשה שיכר (תוסי' חיצוניות בשי"מ).

א גמרא שנינו במשנה: כל פסולי המוקדשין הנאתן, הרווח ממכירתם, להקדש, ולכן הם נמכרים באיטליז ונשחטים באיטליז ונשקלים בליטרא. ושואלים: אימת [מתין] מדובר שמוכרים ושוחטים אותם? **אילימא** [אם תאמר] **לאחר פדיונו**, אחרי שפדו אותם הבעלים מיד

ההקדש — האם אז הנאתן להקדש? הלא לאחר שנפדו רכוש הבעלים הם, ולפיכך הנאתן של הבעלים הוא! **אלא** תאמר שמדובר כאן לפני פדיונו, ודמי מכירתם (פדיונם) ניתנים להקדש. ואולם בשלב זה האם הם נשחטין? **הא בעי** [הרי צריכים הם] העמדה לפני הכהן והערכה של מחירם כדי לפדותם, ובהמה שחוטת אינה יכולה לעמוד לפני הכהן! ומוסיפים: **הניחא למאן דאמר** [זה, אמנם, נוח לדעת האומר] שקדשי מזבח שנפל בהם מום לא היו בכלל דין העמדה והערכה, אלא דוקא קדשי בדיק הבית, וניתן איפוא לשוחטם קודם פדיון. **אלא למאן דאמר** [לדעת מי שאומר] שאף הם היו בכלל העמדה והערכה, **מאי איכא למימר** [מה יש לומר?] **אלא לעולם יש לומר** שמדובר שנמכרים ונשחטים באטליז **לאחר פדיון**, ומאי [ומה] שנאתן הנאתן להקדש — לא על ההנאה מדמי המכירה מדובר, אלא אדמעיקרא [על פדיונם מתחילה]. **דכיון דשרי להו מר** [שכיון שמתיר אותם החכם במשנתנו] שהיו נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא לאחר הפדיון — **טפי ופריק מעיקרא** [מוסיף ופודה אותם מתחילה] מיד ההקדש במחיר גבוה יותר, שהרי יכול למוכרו לאחר הפדיון ביוקר.

ב שנינו במשנה: חוץ מן הבכור ומן המעשר שהנתינתן לבעלים, ולכן גם כאשר נפל בהם מום, ומותר לשוחטם — אינם נמכרים באיטליז. ושואלים: **בשלמא** [נניח] **בכור** — באיטליז הוא דלא מוזדבן [שלא נמכר], **הא בביתיה מוזדבן** [אבל בביתו, שלא בפרהסיא, נמכר]. **אלא מעשר**, אפילו בביתיה [בביתו] **מי מוזדבן** [האם נמכר?] **והתניא** [והרי שנויה ברייתא]: **בבכור נאמר רק: "לא תפדה"** [במדבר יח, יז], **שלא ניתן לפדותו ולהוציאו לחולין**, ואולם משעה שהגיע ליד הכהן, שהוא נחשב

בעליו של הבכור — הריהו נמכר כשהוא חי. ואילו **במעשר בהמה נאמר: "לא יגאל"** [ויקרא כז, לג], ולכן, לא רק שאין פודים אותו, אלא גם אינו נמכר **לא חי ולא שחוט, לא תם ולא בעל מום!** ומספרים: **הא מילתא איקשיא ליה** [דבר זה היה קשה לו] **לרב ששת באורתא** [בבבליה]. ושנייה **בקדמותא** [ותירץ אותה בבבליה] **מברייתא**, שבמעשר בהמה של יתומים קטנים עסקינן [עוסקים אנו]. שנפל בו מום ונשחט, שהתירו חכמים למוכרו. ומשום השבת אבידה נגעו בה, שאין היתומים יכולים לאכול את כל בשרו, וכדי שלא יפסידו התירו חכמים למוכרו אחרים. מסופר, ר' אדי **סרסיה** [שמעון] של רב ששת, **היה שומע אותה**, שמועה זו, ממנון מפי רב ששת, **אזל אמרה בי מדרשא ולא אמרה משמיה** [הלך ואמר אותה במדרש ולא אמרה משמיה].

ואמר אותה בבית המדרש ולא אמרה משמו. **עקרבא** [מי שעוקץ אותי, פוגע בי — שיעקוק אותי עקרב! ושואלים: **ורב ששת מאי נפקא ליה מינה** [מה יוצא לו מזה] אם אומרים בשמו או אין אומרים בשמו, שהקפיד כל כך? ומשיבים: **כפי שאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב** [מהו שנאמר] **שביקש דוד "אגורה באהלך עולמים"** [תהלים סא, ה]? **וכי איפשר לאדם לגור באותה שעה בשני עולמים**, בעולם הזה ובעולם הבא? **אלא אמר דוד: רבונו של עולם**, עשה שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה, גם לאחר שאמות, ובכך אזכה לחיות באותה שעה גם בעולם הזה. **שכך אמר ר' יוחנן משום** (משמו) **של ר' שמעון בן יוחי: כל תלמיד חכם שאומר דבר שמועה מפיו עולמים הזה** — שפתותיו דובבות הזה — שפתותיו דובבות שעה בקבר. ואמר ר' יצחק בר זעירי:

עיונים

הא בעי העמדה והערכה נאמר: **וְאֵם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרְבוּ מִמֶּנָּה קֶרֶן לַחַי וְקַעֲמִיד אֶת בְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה** (ויקרא כז, יא-יב). ומכאן דייקו חכמים כי רק בהמה חיה, שניתן להעמידה כדי להעריכה, הריהו נפדית. ואם לאו — אינה נפדית. והואיל ולא ניתן לפדות בעלי חיים שחוטטים, נמצא שאין כאן כלל הנאה להקדש. והעירו אחרונים כי לכאורה, ממילא לא ניתן לשחוט קדשים אלו קודם פדייה, לפי שיש איסור לשחוט קדשים בחוץ, גם אם הם בעלי מום (ראה תמורה ו,ב ועוד). אלא שאיסור זה בבעלי מומים אינו אלא מדברי חכמים, ואם היה בכך משום מניעת הפסד להקדש (וכגון שאם לא יסחטו את הבהמה תמות, ודינה יהיה בקבורה) — לא היו אוסרים את הדבר (הגרי"ז).

ונמכר חי אבל לא שחוט (ראה מסכת מעשר שני פ"א מ"ב). ומדובר איפוא בבכור תם, שיכול הכהן למוכרו לכהן אחר (בזמן הזה, שאינו קרב. תמורה ז,ב), כדי שיוכל לאוכלו לכשיפול בו מום. אבל כשהוא שחוט — אסור למוכרו, בין בזמן המקדש ובין בזמן הזה, שהרי דינו כדין קדשים שנשחטו בחוץ, שאסורים בהנאה. וברש"י מכת"י הובא כי הכוונה היא שמוותר לכהן למוכרו את הבכור לכהן אחר, קודם שהקריבו. ואולם כשהוא שחוט, לאחר שנוקד דמו על המזבח — אינו ראוי למוכרו, משום שאז זכה בו מ"שולחן גבוה" ואין לו רשות למוכרו. וכל זה הוא בבכור תם. אבל בעל מום — מותר למוכרו גם בזמן המקדש, בין חי ובין שחוט, שהרי אינו עומד להקרבה אלא לשחיטה. וראה בגרסות.

במעשר נאמר לא יגאל ולהלן (לב,א) דנה הגמרא מניין שלשון "גאלה" לשון מכירה היא, ולא לשון פדייה בלבד.

במעשר בהמה של יתומים וכו' ומשום השבת אבידה ותמה המאירי (ב"ק יב,ב): וכי משום השבת אבידה התירו לעבור על מצות לא תעשה? והסביר, כי מן התורה לא נאסרה אלא מכירת מנשר תם. אבל כאן מדובר במעשר בעל מום, שלא נאסר ממכירה אלא מדברי חכמים, ומשום דאגה לנכסי יתומים הותר הדבר. **ליעקציה עקרבא** יש לפרש שקיללו שיעקוק אותו עקרב. ורש"י פירש שהטיל עליו נידוי, והוא כפי שאמרו חכמים במסכת אבות (פ"ב מ"י) שעקיצתם של חכמים עקיצת עקרב (וראה גם בבא בתרא קנ"א,ב). **שמע רב ששת איקפד** הקפדה יתירה זו של רב ששת (וכיוצא בוה ר' יוחנן, ראה יבמות

א לא לפני פדיונו — ודמים להקדש. נשחטין — נממיה, והיאך יכול למוכרו להוציא לחולין לאחר שחטתה? הא בעי העמדה והערכה — דנהמת הקדש אינה נפדית אלא ממייס, דכמי (ויקרא כז): **"והעמיד את ההמה לפני הכהן והעריך אותה הכהן"** וגו'. הניחא למאן דאמר —

א גמרא **"כל פסולי המוקדשין הנאתן להקדש"**. אימת? **אילימא** **לאחר פדיונו**, הנאתן להקדש? **הא בעי העמדה והערכה!** **הניחא למאן דאמר: "קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה, אלא למאן דאמר: הוי בכלל העמדה והערכה, מאי איכא למימר? אלא לעולם לאחר פדיון, ומאי "הנאתן להקדש" — אדמעיקרא, דכיון דשרי להו מר נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא, טפי ופריק מעיקרא.**

ב **"חוץ מן הבכור ומן המעשר שהנתינתן לבעלים"**. **בשלמא בכור** — באיטליז הוא דלא מיזדבן, **הא בביתיה מיזדבן**. **אלא מעשר, בביתיה מי מיזדבן? והתניא**, **בבכור נאמר: "לא תפדה"** — **ונמכר חי, במעשר נאמר: "לא יגאל"** — **ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא תם ולא בעל מום!** **הא מילתא איקשיא ליה לרב ששת באורתא, ושנייה בקדמותא מברייתא** — **ופריקה בהשכמת הצקר מברייתא**. ולקמן מפרש מאי ברייתא. ושני לה הכי: **הכל מתניתין נמכר — השב אבידה** — שאין יכולין לאוכלו כולו, ויסריס. ונמעשר בעל מום קמיידי. נגעו בה — להטיר. סרסיה = שמעיה. אמרה בני מדרשא — להאי פירוקא. מאן דעקץ — מי הוא שעקצני ונשכני, שלא אמרה משמי — מעקציה עקרבא, שמחא. דובבות נעות. והנאה הוא לו, שדומה כמי.

תוספות

במעשר בהמה של יתומים כו' — אפילו לרבא דשרי לגדול בהבלעה, הוצרך רב ששת להעמיד בשל יתומים. דמשמע ליה מתניתין בלא הבלעה, דומיא דפסולי המוקדשין באיטליז.

מאי דכתיב "אגורה באהלך עולמים"? וכי איפשר לאדם לגור בשני עולמים? **אלא אמר דוד: רבונו של עולם**, יאמרו דבר שמועה מפי **עולמים הזה!** **ידאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל תלמיד חכם שאומר דבר שמועה מפיו עולמים הזה** — שפתותיו דובבות **בקבר**; **ואמר רבי יצחק בר זעירי:**

יש להסבירה בכך שרב ששת (וכמוכר ר' יוחנן) לא הותר אחריו בניס, ולפיכך רצה כל כך שישארו דברי תורה בשמו בעולם הזה, אחרי מותו. **שפתותיו דובבות בקבר** רש"י פירש: שפתיו נעות. וכיוצא בזה משתמשים במקבילה בירושלמי (שקלים פ"ב ה"ה) בביטוי "מרחשות". ויש שהציעו דובבות — זבות (בחילוף ד — ז), כאדם ישן שרירי זב מפוי (ר' מנחם החסיד הביא בשם פירוש ארץ יון, ש"מ). ועניינו, שכך נמצא שהוא דר באותה שעה בשני עולמים, שנשמתו בישיבה של מעלה, ושפתיו דובבות בקבר (תוסי' יבמות צ"ב). וכבר תמדה המפרשים, כיצד ניתן לומר שפתותיו מדובבות בקבר כאשר כל גופו נעשה עפר. ויש שפירשו כי דרך משל הוא, שבשאוברים דבריו של תלמיד חכם בשמו כאילו הוא חי ומדבר באותה שעה (ראה עין יעקב שם). ויש שפירשו כי אין מדובר כאן על גוף האדם שנפטר, אלא על כח הדיבור שבגשם, שהוא קיים, כמו שהנפש קיימת (מהר"ל מפראג שם). או בניסוח אחר — אותו צלם רוחני, שלפי הוזהר נשאר קשור לקברו של האדם, "שפתיו" הן הדובבות (ערוך לנר שם ועוד).

אורה ההלכה

בכור נמכר חי הבכור בזמן הזה, מוכר אותו הכהן תמים חי. שהוא כשאר ממונו, אבל לא שחוט. כברייתא. וכשהוא בעל מום — מוכרו חי ושחוט, והלוקח ינהג בו קדושת בכור. ובזמן שבית המקדש קיים אין מוכרים בכור תמים. עפ"י תמורה ז,ב-ח,ב. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות בכורות פ"א ה"ג וה"ז-י"ח. שריע יריד שו, ו. שם שו, א).

מעשר בהמה אינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום מעשר בהמה אסור למוכרו כשהוא תמים מדין תורה, שנאמר בו "לא יגאל", ומפי השמועה למדו שאף אסור מכירה במשמע. ולדעת הרמב"ם המוכר מעשר לא עשה כלום, ולא קנה הלוקח, ולפיכך אינו לוקח. ומדברי סופרים אסור למוכרו מעשר בעל מום, ואפילו הוא שחוט, גזירה שזא ימכרנו חי. כברייתא, וכדברי רבא להלן. (רמב"ם שם פ"ו ה"ה-ו). **במעשר בהמה של יתומים** מעשר בהמה של יתומים, שנשחט במומו — מותר למוכרו כדרכו, שמפני השבת אבידה ליתומים לא גזרו עליו. כדברי רב ששת, ולפי רבא. (רמב"ם שם ה"ז).

